

ÇOK YÖNLÜ BİR SİVİL TOPLUM ÖRGÜTÜ: AHİLİK

Yrd. Doç. Dr. Ayhan KARAKAŞ*

Bartın Üniversitesi, İİBF, Turizm İşletmeciliği Bölümü, ayhankarakas74@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı Ahilik teşkilatı ve işleyişi, bulunduğu devirdeki sosyal, ekonomik ve iş hayatının düzenlenmesine etkileri hakkında bilgi vermektir. Araştırma bir literatür çalışmasıdır. Ahilik, hem kendi iç dinamikleri açısından ticarî alanda bir kontrol mekanizması sağlarken, hem de ahlâkî açıdan mütesiplerinin değerleri öğrenmesine ve bunları hayata geçirmesine yardımcı olan bir sivil toplum kuruluşu hüviyetine bürünmektedir. Bir sivil toplum kuruluşu olmakla beraber, ahiliğin devlet desteğinden ve kontrolünden tamamen uzak olduğu düşünülmemelidir. Ahiler, etkili oldukları dönemde aynı zamanda devletin çok ihtiyacı olan askeri güce katkıda bulunmak için de organize edilmişler ve devlet adamları tarafından da desteklenmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Ahilik, Ahilik Teşkilatı, Ahiliğin Fonksiyonları

A MULTIPLE CIVIL SOCIETY ORGANIZATION: AKHISM

Abstract

The aim of this study is to inform about the organization and functioning of Akhism and its effects on the social, economical and business life regulation. The research is a literature study. Akhism takes on the identity of a non-governmental organization, both providing a commercial control mechanism in terms of its internal dynamics, and helping its followers learn moral values and put them into practice. Along with being a non-governmental organization, it should not be considered to be totally away from government support and control. In those times when The Ahijis were influential, they were also organized and supported by statesmen for their contribution to the military force which is of great importance for a state.

Keywords: Akhism, Akhism Organization, Functions of Akhism

GİRİŞ

Ahilik, orta çağlarda Anadolu'nun sosyal yaşantısının düzenlenmesinde büyük rol oynamıştır. XIII. Yüzyılın ortalarından başlayarak Türk gençlerini aylak kalmaktan ve her

türlü kötü akımların etkisinden kurtarmak, aynı zamanda o zamanlar devletin çok ihtiyacı bulunan askeri güce katkıda bulunmak için organize edilmiş olan ahi kuruluşu, çok yönlü sosyal yapıya sahiptir. Osmanlı Devletinde sivil toplum ve vakıf faaliyetlerine azami önem verilmiştir. Türkiye Cumhuriyetine 34.000 vakıf devredildiği, bugün ise resmi kayıtlara göre (Vakıflar Genel Müdürlüğü) 5.000 civarında vakıf olduğu bilinmektedir, (Bozan, 2017: 404) oysa günümüzde nüfus ve sosyal refahın artışı gibi sebeplerle bu sayının daha fazla olması gerekmektedir.

“Ahi kelimesinin kaynağı ile ilgili birbirinden tamamen farklı iki görüş bulunmaktadır. Birinci görüşe göre Ahi kelimesinin kaynağı Türkçe olup “akı” kelimesinin Anadolu’daki söyleniş tarzından ileri gelmektedir. İkinci görüşe göre ise Ahi kelimesi Arapçadan Türkçe’ye geçmiştir. Ahi kelimesinin Türkçe olduğunu ileri sürenlere göre ahi kelimesindeki h harfi, k harfinin h olarak telaffuz edilmesinden ileri gelmektedir. Nitekim Anadolu’da k harfinin n ve g şeklinde telaffuz edildiği bilinmektedir. Misal olarak, okumak, bakmak, yerine okumah, bakmah, veya okumağ, bakmağ, denildiği malumdur. Buna göre ahi kelimesi cömert, eli açık, anlamlarına gelen akı kelimesinin h sesi ile okunmasından başka bir şey değildir. Ahi kelimesinin reisler için kullanılması onun Türkçe akı kelimesindeki ses değişikliğiyle oluştuğu görüşünü kuvvetlendirmektedir. Nitekim Ahi müessesesindeki reislere Ahi, diğerlerine feta, fityan denilmektedir. Ahi kelimesini tetkik edenlerin bir kısmı ise kelimenin Arapçadan Türkçeye geçtiğini ileri sürdüklerini belirtmiştir. Bu görüşe göre, Ahi erkek kardeş manasında ah kelimesinin sonuna birinci tekil şahıslar için sahiplik ifade eden ye zamirinin bitişmiş olarak kullanılan kelimedir. Ahi kelimesi bu haliyle kardeşim anlamındadır (Erken, 1986:18).”

“Ahi Arapça isim, Ahu yerinde kardeş, birader, yar, dost, cemi, çoğulu ihveti kardeşler, dostlar bir tarikata ve mesleğe bağlı olanlar demektir (Kadri, 1927:202).”

“Kur’an-ı kerim incelendiğinde ahi kelimesi sahiplik ifade eden zamir ile birlikte tekil veya çoğul olmak üzere kırk dört yerde geçmektedir. Ahi kelimesi fütüvvet ile ilgili yazılmış bulunan fütüvvetnamelerde ve Anadolu’da yaşamış bulunan Ahilerin bırakmış oldukları vakfiyelerde ahi şeklinde yazıldığı görülür. İbn-i Batuta seyahatnamesinde ahi kelimesini şu şekilde açıklar. Müfredi(Tekil) Ahi ah kelimesinin birinci tekil şahıs şeklinde söylenmesinden meydana gelmiştir. Ahi kelimesi ile ilgili yukarıda izah etmeye çalıştığımız iki görüşün de geçerli ve tutarlı yönleri vardır(Erken ,1986: 19).”

Ahi kelimesinin cömert, eli açık, anlamına gelen akı kelimesinin Anadolu'da h sesiyle okunması görüşü doğru olacağı gibi diğer görüşün de yabana atılamayacağı görülmektedir.

“Ahi kelimesi tasavvufi bir mahiyete sahip oluşu, bu iki görüşte savunulan anlamları kapsadığı ve böyle bir ayırma gerek olmadığı fikri bizce daha geçerlidir. Çünkü ahilik müessesesi cömertliğe, el açıklığına, mertliğe dayandığı gibi fertlerin birbirini kardeş görmelerine de dayanmaktadır. İslam'a mensup olanların birbirlerini kardeş olarak gördükleri ve bunun ilk örneğini Hz. Muhammed(SAV) döneminde olduğunu belirtmiştir. Buna göre Ahi Kur'an'ı Kerim ayetlerinde geçtiği şekilde kullanılmış ve Türk'e has bir terim haline gelmiştir. Kardeşlik bilindiği gibi cömertliğe, yardımlaşmaya ve dostluğa dayanan bir duygudur. Ahilik müessesesinin mensupların erkek oluşu Kur'an'ı Kerim ayetlerinde geçen ve erkek kardeş anlamındaki ahi kelimesinin hareket noktası alındığı biçimindeki görüşü destekler. Çünkü genel tasavvufi akımlar görüşlerini Kur'an-ı Kerim ayetleri ile desteklemeye çalışmışlardır. Kaynağını Kur'an'dan almayan görüşler kabul görmemiş ve yayılma imkânı bulmamışlardır. Ayetler fertler arasındaki düşmanlıkların kalkması ve yerine kardeşlik duygusunun hâkim olmasını bunun Allah'ın isteği olduğunu ifade etmektedir(Erken 1986: 21).”

Nitekim “Elbirlik Allah'ın dinine sımsıkı sarılın. Birbirinizden ayrılıp dağılmayın. Allah üzerinizdeki İslam nimetini düşünün ki, cahiliyet devrinde birbirinize düşmanlar iken O sizin kalpleriniz arasında ülfet (yakınlık) meydana getirdi de onun nimeti sayesinde din kardeşleri olunuz...” (Al-i İmran, 103. Ayet).

“Fransız Türkolog J. Deny, eski ve orta Türkçe'de eli açık, cömert, yiğit anlamlarına gelen akı sözcüğünün; söyleniş bakımından benzeri Arapça ahi sözcüğüne ileri sürülmektedir. Ahilik felsefesi; tarihte önemli köşe başları olduğu kabul edilen reformları, Rönesans'ı, hümanizmayı, ekonomik doktrinleri, sosyo- ekonomik kurum ve kuruluşları doğrudan ve dolaylı olarak etkilemiştir. Almanya ve İtalya gibi ülkelerde ahiliğin ana prensipleri etkili olmuştur (Hazar, 1990 :23-24).”

Bu çalışmanın amacı Ahilik teşkilatı ve işleyişi, bulunduğu devirdeki sosyal, ekonomik ve iş hayatının düzenlenmesine etkileri hakkında bilgi vermektir. Araştırma bir literatür çalışmasıdır.

1. ANADOLU'DA AHİLİĞİN ORTAYA ÇIKIŞI

Devlet otoritesi dışında kurulup gelişen, bu günkü anlamından uzak olmakla birlikte kısmi bir sivil toplum manzarası gösteren, ilk dönem Osmanlı Ahi birlikleri, devlet otoritesinin henüz kendisini etkili bir şekilde gösteremediği dönemlerde olanca yoğunluğuyla siyasal alanda boy göstermiş, özellikle Moğol egemenliğinin sona erdirilmesinde, sosyal kargaşanın sönümlenmesinde önemli vazifeleri deruhte etmişlerdir. Şehir ekonomisi devresine girmeden epeyce önce, Ahilik teşkilatını belli bir ideolojiye bağlı tarikatlar şeklinde görüp, tahlillerin buna göre yapılmasını ileri süren görüşler oldukça ikna edici argümanlara dayandırılmaktadır. İlk dönem fütüvvetnamelerinin çoğunda iktisadi konulara yer verilmemesi bu düşünceyi teyit etmektedir (Gölpmarlı, 1950: 116-117, akt. Nişancı ve Aydın, 2017).

Bir meslek örgütü olarak ahîlik, hem kendi iç dinamikleri açısından ticarî alanda bir kontrol mekanizması sağlarken, hem de ahlâkî açıdan müntesiplerinin değerleri öğrenmesine ve bunları hayata geçirmesine yardımcı olan bir sivil toplum kuruluşu hüviyetine bürünmektedir. Bir sivil toplum kuruluşu olmakla beraber, ahîliğin devlet desteğinden ve kontrolünden tamamen uzak olduğu düşünülmemelidir. Ahîler, etkili oldukları dönemde aynı zamanda devletin çok ihtiyacı olan askeri güce katkıda bulunmak için de organize edilmişler ve devlet adamları tarafından da desteklenmişlerdir. Bilhassa ilk dönem Osmanlı sultanlarının pek çok Ahîye vakıfta buldukları bilinmektedir (Sarıkaya, 1999, s. 50. Akt. Kaya,2013).

“Anadolu’nun, Urfa’dan başlayarak Adana’ya dek giden sınırlarından zaman zaman giren Abbasiler ordusu, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Yozgat ve Ankara bölgelerine akınlar yapmış, bazen buralarda ele geçirdikleri yerlere yerleşip kalmışlardır. Özellikle VII. Yüzyıla dek Türk askerlerinin, Abbasiler ordusunun en güçlü, en etkili ve en kalabalık bölümünü, komutanlarının büyük bir kısmını oluşturur. Anadolu’nun içlerine giren Türklerin adlarını, yüzyılların ihmalinden yıpratmasından korunabilmiş mezar taşlarında görüyoruz. Anadolu Türk halkının gördüğü zulüm: mallarının elinden alınması, Selçuklu Hükümdarı, valiler. Yöneticiler sıkıştırılıyor, onlarla da halk huzursuz oluyordu. Bu huzursuzlukların sonucu olarak da halk valilere ve yöneticilere, onlar da hükümdara ya da Moğol genel valisine karşı ayaklanıyor, silahlı çatışmalar oluyor, İlhanlı Hükümdarı kalabalık ordu ile Anadolu’ya girip her tarafı yakıp yıkıyordu. 1256 da kurulan Karamanoğulları Beyliği, sağlam bir milli şuurla bu Moğol zulmüne karşı zaman zaman başkaldırıyordu. Bunlardan Mehmet Bey dil edebiyat ve bürokrasideki İran kültür etkisine boykot edip, sarayda, divanda, çarşıda, pazarda Türkçe’ den başka bir dil kullanılmamasının ilan etmişti. Ahi Evran, zaten yüzyıllardır savaşçılık ve dini, ahlaki bilgiler vermekte büyük ve önemli görevler yerine getirmiş bulunan

fütüvvet teşkilatından ve fütüvvetnamelerden faydalanarak ahi örgütünü kurdu. Gene o sıralarda, her devirde ve günümüzde olduğu gibi, dini duygular sömürücüsü çıkarıcılar ortaya çıkmış bunlar, halkın sırtından bedava geçinmek için günah affettirme ve cennete girme beratları dağıtmaya başlamışlardı. Yalnız oturup dua etmekle iş bitmez, çalışmak, tedbir almak da gereklidir ve ancak bu sayede namerde muhtaç olmadan, başkasına el açmadan alını açık yaşanabilir. İşte Ahi Evran, Türk halkının ekonomik durumunu yükseltmek, başkasına el açmadan, alını teri ile şerefle yaşamının yollarını bir sanat veya meslek sahibi yaparak göstermek, aynı zamanda dini hisler sömürücüsü çıkarıcıların sarkıntılıklarından da korunmak istiyordu. O işe debbağ, ayakkabıcı ve saraç esnafını toplayıp, örgütlemekle başladı. Üstün becerisi, ahlaki sağlamlığı ve hakseverliği ile büyük bir şöhret ve saygı topladı, kurduğu örgütün başkanı, “Ahi Baba”sı oldu. Bir süre sonra 32 kola ayrılan deri işçiliği zamanla Anadolu da, balkanlar da ve kırimda gelişmiş geniş bir örgüt haline gelmişti. 17. yüzyıl Türk gezgini Evliya Çelebi, Edirne debbağlarından söz ederken: “debbağhanede 5 bin kadar Ahi Evran Köçeği, feta ve tevana, serbas, şahbaz, yiğitler çıkar.” Demektedir. İstanbul debbağ ve saraçlarından bahsederken de bunların gene Ahi Evran ocağına bağlı olduklarını yazıyor. 1651 yılında İstanbul da esnafın yaptığı bir ayaklanmayı anlatırken “önce saraçhaneden ahiler bayrak, davul ve kudüm kaldırıp cümle dükkânlar kapandı. Camiler kilitlendi” diyor. Anadolu’da Ahiliğin ortaya çıkışını hazırlayan etkenleri özetleyecek olursak bunları şöyle sıralayabiliriz: Doğudan Asya’daki büyük ve uygar Türk şehirlerinden gelen çok sayıdaki sanatkârlara kolayca iş bulmak, yerli Bizans sanatkârları ile rekabet edebilmek, tutunabilmek için yaptıkları malların kalitesini korumak, üretimi ihtiyaca göre ayarlamak, sanatkârlarda sanat ahlakının yerleştirmek, Türk halkını ekonomik yönden bağımsız hale getirmek ihtiyaç sahibi olanlara her alanda yardım etmek, ülkeye yapılacak yabancı saldırılarında devlet silahlı kuvvetleri yanında savaşmak, Türklük şuurunu, sanatta, dilde, edebiyatta, müzikte, gelenek ve görenekler de milli heyecan yaratıp ayakta tutmak. “Yaren teşkilatı” adıyla köylere dek inmiş bulunan bu örgüt, bu saydığımız ödev ve görevlerin yerine getirilmesinde büyük rol oynamıştır (Çağatay, 1981:89).”

“Kritik bir dönemde kurulan Ahi Birlikleri; Bizans loncalarıyla rekabet ederek ekonomik mekanizmaya sahip olmak, gerektiğinde halkı Moğol saldırılarına karşı savaşa hazır duruma getirerek karşı koymak amacını taşımaktadır. Ayrıca esnaf ve sanatkarlara iş yerinde çırak, kalfa ve usta hiyerarşisi öğretilirken, akşamları toplandıkları ahi toplantı ve oturma zaviyelerinde ahlak eğitimi uygulanmıştır (Yazıcı, 1988:19).”

“Anadolu Selçukluları döneminde, Anadolu’da yayılan ve Osmanlının kuruluşunda çok önemli rol oynayan Ahiler, icra ettikleri fonksiyonlara göre bir yayılış tarzı gösterirler. Ahiler sadece şehirlerde faaliyet göstermediler. Bilakis kasaba, köyler ve dağ başlarında da faaliyet göstermişlerdi. Ahiler, şehirlerde kurdukları tezgâhlar ve iş merkezleriyle devletin iktisadi ve ticari hayatına hâkim olurlarken, aynı zamanda şehirlerle beraber dağ başlarında ve derbentlerde kurdukları zaviyelerde askeri faaliyetlerde bulunmuşlardır. Ahilerin ıssız yerlerde zaviyelere sahip olduklarını ve bu zaviyelerde gelen, geçene hizmet edildiğini anlatan İbn-i Batuta, zaviyelerin masraflarını karşılamak üzere vakıflar teşekkül ettirildiğini de bildirmektedir. Ahiler hizmet edebilecekleri her yere zaviye kurup müesseselerinin en ücra köşelere kadar yaymışlardır (Erken,1986:40).”

13. yüzyılda Ahi Evran döneminde gelişen Ahilik teşkilatında da toplumun bazı sosyoekonomik ve kültürel çeşitli problemlerine çözüm üretmek ve sosyal değer yaratmak vardır. Bu kapsamda diğerkâmlık, yardımseverlik, iyilikseverlik gibi duygular Ahiliğin temel özelliklerindedir (Durak, 2016).

1.1.Anadolu’da Ahi Kuruluşlarının Öncüleri

“Ahiler fütüvvete layık olabilmeleri için bilim ve sanat bilmeleri gerektiği çoğu kez Cuma akşamları yapılan toplantılarda, yani ahi sohbetlerinde Kur’an, Hadis, Menakib, Muamelat-ı Hukema, Evsaf-ı Müzekka, sergüzeşti Şüheda, nispet-i ahibba, letaifi zürefa, esrar-ı fıkara, sulûk-u suvefa, belagat-ı şüara okuyan, mezar, cami, türbe vs. kitabelerindeki ve adları aşağıda bildirilen öteki eserlerinde bulunan bilgilere göre; başlıca Ahi şahsiyetleri, Ahi Muhammed, Ahi Kayser, Ahi Çoban, Ahi Yusuf, Ahi Ahmet, Ahi Sadettin, Ahi Ahmet Şah, Ahi Musa ve hatta Şeyh Edebalı, Çandarlı Kara Halil’in de Ahi olduğu söylenmektedir. Kadı Burhaneddin zamanında da, Ahi İsa, Ahi Nevruz, Ahi Alişah, Ahi Muhammed, Ahi Nasuriddin gibi kişiler vardır (Çağatay, 1981:95).”

1.1.1. Ahi Evran

“Ahi Evran Türk halkının ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak, sanat ve meslek sahibi yapmak amacıyla deri işleyici, ayakkabıcı ve saraç esnafını çevresine toplayıp örgütleyerek bu organizasyonun başkanı olmuştur. Bir süre sonra çeşitli kollara ayrılan sanat dalları gelişerek, Ahi Birlikleri’nin geniş bir organizasyon haline gelmesini sağlamıştır (Hazar, 1990:49).”

“Tam adı Şeyh Nasir’ud-Din Mahmud el-Hoyi’dir. Hoyi nispetinden de anlaşılacağı gibi, aslen Azeri Türklerinden olup Azerbaycan’ın Hay kasabasıdır. Ahi Evran’ın tahmini olarak 567 hicri(1175) de Hoy’de doğduğu ve 93 yıl yaşadığı, büyük bir ihtimal ile de Türkmenlerin devrin Selçuklu sultanına karşı başlattıkları Kırşehir isyanında öldürüldüğü iddia edilmektedir (Bayram, 1982:534).”

“Ahi Evran’ın lakabı ile meşhur olan Şeyh Nasir’ud Din Mahmud el-Hoyi’nin çocukluğu ve ilk tahsil devresi memleketi olan Azerbaycan’da geçtikten sonra Horasan’a giderek Fahr’ud-Din Razi’nin tedris halkasına katılır ve ondan feyz alır. Fahr’ud-Din Razi’nin büyük kelimeler âlimi olması, şeyh Nasir’ud-Din Mahmud’un da bu tedris halkasında şer’i ilimleri tahsil ettiğini ortaya koymaktadır. İlk tasavvufi terbiyesini Horasan ve Maveraünnehir de Yesevi dervişlerinden alır. Zaten adı geçen yerlerde Yesevi tarikatı yaygındır. Horasan’da tasavvufi düşünceden feyz alması, onun Horasanlı olduğu düşüncesinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Daha sonra Hac seyahati için memlekettten ayrıldı. Bu seyahat esnasında şeyh Evnad’ud-Din Kirmani ile tanıştı ve onun müridi oldu. Ahi Evran Kayınpederi olan Şeyh Kirmani ile beraber Abbasi halifesi Nasırlı Dinillah tarafından Anadolu’ya gönderilmiştir. Anadolu’ya gelen Ahi Evran ilk önce Kayseri’ye yerleşmiş ve bir Debbağlık atölyesi kurmuş. Şeyh ile beraber Anadolu’nun şehir, kasaba ve köylerini dolaşarak Ahilik teşkilatının kurmuştur (Erken ,1986:29).”

“Ahi Evran devrin sultanı I. Alaaddin Keykubat tarafından sevilmiş ve sultana yakın olmuştur. Bu devirde tarikat pirleri siyasi faaliyetlere iştirak etmişler, hatta bazen sultanların üzerlerindeki nüfuzlarının hissedildiği bilinen bir gerçektir (Köprülü,1976:195).”

II. Gıyaseddin’in ölümü üzerine yerine geçen oğlu II. İzzeddin Keykavus, babası tarafından tutuklanan Ahi ve Türkmenleri serbest bırakmıştır. Beş sene tutuklu kalan Ahi Evran’da serbest bırakılmış ve Denizli’ye gitmiştir. Menakıbnamelere göre burada bahçıvanlık yapmış, Denizli’de belirli bir müddet kaldıktan sonra yerine talebesi ve müridi olan Ahi Sinan’ı halife bırakarak Konya’ya dönmüştür. Ahi Evran’ın Konya’ya dönüşü özellikle Mevleviler tarafından hoş karşılanmamış, Moğol yönetimini benimseyen Mevlevilerle Ahiler arasında çekişmeler yeniden şiddetlenmiştir. Mevlevilerle Ahilerin arasında cereyan eden çekişmenin bir diğer sebebi de, Türkmenlerin, devlet yönetiminde bulunan Fars unsuruna karşı çıkmaları ve yönetimi ele geçirme arzusundan kaynaklanmaktadır. Başta Ahi Evran olmak üzere bütün Ahi müritleri ve diğer Türkmenlerle birlikte putperest Moğol istilasına karşı direnmişlerdir. Kayseri şehrinde olan Ahiler bu

direnışe öncülük etmişlerdir, fakat ihanete uğramaları neticesinde kılıçtan geçirilmişlerdir. Ahi Evran'ın o sırada tutuklu oluşu katliamdan kurtulmasını sağlamıştır. II. İzzeddin Keykavus ile IV. Rukneddin Kılıçaslan arasında cereyan eden saltanat kavgası Moğolların Kılıçasalan'ı desteklemesi sonucu Kılıçaslan tahta oturur ve II. İzzeddin Keykavus'u tutan Ahi ve Türkmen ileri gelenleri tekrar katliama tabi tutulur. Bu arada Kırşehir Emirliğine Nuruddin Caca tayin edilir. Kırşehir'de ikamet etmekte olan Ahi Evran ve diğer büyükler tayne karşı çıkarlar ve ayaklanırlar. Ankara, Aksaray, Çankırı, Kastamonu ve uçlarda isyan başlar ve en büyük direniş Kırşehir'de olur. Kırşehir üzerine asker sevk edilir ve isyan edenler kılıçtan geçirilir. Bu isyanda Ahi Evran ile Mevlana'nın oğlu Alaeddin Çelebi'de muhtemelen öldürülmüştür (Erken, 1986:32).”

Ahi Evran'ın Fikirleri

Ahi Evran, Yesevi Tarikatından, Fahreddini Razi'nin tedaris halkasından ve Evhaddin Kirmani'nin terbiyesi ve fütüvvet anlayışından etkilenmiştir. Ahi Evran'ın fikirlerini “sanatkarlık” ve “cihat mefkuresi” olarak iki kısımda incelenebilir.

“Ahi Evran'a göre Ahiliğe girenler sanata sahip olmaları gerekir. Çünkü ancak bu şekilde kazançları helal olur. Ayrıca zengin olanın başkasına daha çok hizmet etmesi muhtemeldir. Ahi Evran'a göre Ahi olan aynı zamanda cihat mefkûresine de sahip olmalıdır. Zira Cihat Kur'an da farz kılınmıştır. Ahi Evran fikirlerini Anadolu'da Ahmet Yesevi gibi halkın anlayacağı bir lisanla anlatmış ve yaymıştır. Hâlbuki o eser yazacak kadar âlimdir. Ahi Evran pratik hayata ağırlık verir. Onun bu yaklaşımının fikirlerinin Anadolu'da çabuk yayılmasına sebep olmuştur. Ahi Evran Sünni, Şafii ve ehli-sünnete mensuptur. Ahiler Kur'an ve Sünnet hükümleri gereğince yaptıkları işlere hile katmaktan sakınmışlardır (Erken, 1986:34).”

2. AHİLİKTE TÖRE VE KURALLARI

“Ahiliğe girişte önce adayın başı tıraş edilir. Tövbe ve telkin verilir, ahdullah okurlar, taç, hırka ve şalvar giydirilir. Yol ata ve iki yol kardeş verirler. Kuşak kuşadırlar, tuğ ve bayrak verirler, seccadeye geçirirler, helva pişirirler, birbirlerine lokma sunarlar ve bir şehirden başka bir şehre helva gönderirler. Böylece uzun yıllar eğitilip denendikten, törenlerden geçirildikten sonra kişi en olgun bir Ahi haline gelmiş olur (Çağatay,1981:180).”

2.1.Ahilik İlkeleri

- Doğru sözlü olmak

- Emanete hıyanet etmemek
- Cömert olmak
- Gözünü kötü şeylerden sakınmak
- İkiyüzlü ve yiyicilerden uzak durmak
- Kötülülerden uzak durmak
- Öfkelenmek, (öfke gelince akıl gider) (Burgazi, 1954).

2.2.Ahilik Basamakları

Feta Özellikleri; Sıdk, sefa, emanet, takva, kerem, mürüvvet, hayâ olarak sayılabilir (Burgazi,1954:124).

2.2.1. Feta'nın Ahi'ye karşı görevleri;

- Ahisinin dediklerine uymalı, ona itiraz etmemeli ve istediklerini yapmalıdır.
- Ahisinin hiçbir sözüne itiraz etmemeli
- Ahiden izinsiz bir şey yapmamalıdır.
- Mümkün olduğu kadar ahisine yakın olmalıdır.
- Ahisinden utanmalı ve korkmalı
- Ahisine hizmet etmeli
- Ahisini herkesten çok sevmeli

2.2.2. Ahi Özellikleri;

- Fetanın özelliklerinin hepsini kazanması
- Cömertlik
- Namazını kazaya bırakmaması
- Hayâ ve edep sahibi olması
- Dünyayı terk etmesi
- Helal kazanç
- İlim sahibi olma

- Büyüklerin (devlet adamları) kapısına gitmemesi

Ahî, vicdanın kendi üzerine gözcü koyan adamdır. Helalinden kazanan, yerine ve yeterince harcayan, ölçü tartı ehli olan, yararlı şeyler üreten ve yardım edendir. Kalbi Allah'a, kapısı yetmiş iki millete açık olan, mürüvvet ve merhamet üzere olup cömertliği esas alan, ahlâkı ana sermaye edinip akıl yolunda yürüyen, ilim isteyen ve ilmi ile amel edip yararlı çalışmayı elden bırakmayan kişiler ahîlerdir. Fütüvvet erkânınca yiğitlik niteliklerine ulaşmış, ayrıca bir sanat öğrenmiş, Allah'ın varlığına ve birliğine inanmış, Hz. Muhammed (sav)'in elçiliğini kabul edip sünnetlerine uymuş, din ehli ile sohbet ve muhabbete yönelmiş kişiler, ahîlikte ilerlemiş olanlardır (Soykut, 1971:89, Akt. Kaya, 2013).

Ayrıca, dört nesnesi açık ve üç nesnesi de kapalı olmalıdır.

Açık olması gerekenler;

1. Gönlü açık olmalı
2. Kapısı açık olmalı
3. Eli açık olmalı
4. Sofrası açık olmalı

Kapalı olması gerekenler;

1. Gözü kapalı olmalı
2. Dili kapalı olmalı
3. Şalvarı kapalı olmalı

2.2.2.1.Ahi'nin Feta'ya Karşı Görevleri;

- Fetaya tarikatın adab ve erkânını öğretmeli
- Fetaya ibadetlerini yapabilmesi için lazım olan dinin ibadet, iman ve muamelat ile ilgili bütün bilgileri öğretmeli
- Fetayı öyle yetiştirmelidir ki başkaları fetayı gördüklerinde onu falan yetiştirdi demeli
- Fetayı karanlıktan aydınlığa götürecek ilme sahip kılmalı (Erken, 1986:42).

2.2.3. Şeyh

En üst makamdır. Çok az kişi bu makama çıkar.

“Özellikleri;

- Hakka inanmak
- Halk içinde ölçülü duyarlı olmak
- Benliğini öldürmek
- Ululara hizmet eylemek
- Buyruğu altındakilere yumuşak yürekle davranmak
- Dostlara öğüt vermek
- Dervişlere su vermek
- Bilginlere karşı alçakgönüllü olmak
- Düşmanlara hoş görünmek
- Bilgisizin karşısında susmak” (Gülvahapoğlu,1991:215).

2.3.Ahilikten Düşüren Sebepler;

Şunlar ahilikten düşüren sebeplerdendir; İçki içmek, zina etmek, livata, etmek, gammazlık, münafıklık, kibir, hased, kin, yalancılık, va’deinde durmamak, hıyanet, namahreme bakma, nekeslik, ayıp arama, gıybette bulunma, bühtan, hırsızlık ve haram yemendir.

2.4.Ahiliğe Kabul Edilmeyenler;

Bu kişilerde ahiliğe kabul edilmezler; Kâfirler, münafıklar, müneccimler, içki içenler, tellallar, dellaklar, pişegar, kasaplar, cerrahlar, ameldarlar, seyyad, mühtekirler, kemgözlüler, ayıp arayanlar, cimriler, gıybet edenler ve bühtan kılanlar.

2.5.Ahilikte İş Kolları

“Ahilikte uğraşın öncüsü bir peygamberdi. Bu nedenle iş kutsal sayılırdı. Örneğin; Hz. Adem-Tarımcı, Hz. Şit-Hallaç, Hz. İdris-Terzi, Hz. Nuh –Marangoz, Hz. Hud-Tacir, Hz. Salih-Deveci, Hz. İbrahim-Sütçü, Hz. İsmail-Avcı, Hz. İshak-Çoban, Hz. Yusuf-Saatçi, Hz. Musa-Çoban, Hz. Zülküfl-Ekmekçi, Hz. Lut-Tarihçi, Hz. Üzeyir-Bağcı, Hz. İlyas-Çulhacı, Hz. Davut-Zırhcı, Hz. Lokman-Otacı(Hekim), Hz. Yunus-Balıkçı, Hz. İsa-Gezgin, Hz.

Muhammed-Tacir. Bu meslekler dışındakiler kasaplar, berberler vb. ahiliğe alınmazdı” (Gülvahapoğlu,1991:216).

2.6.Ahilikte Sofra Kuralları

“Ahilik, toplumsal ahlak kurallarından olmak üzere, sofrada adabını da ihmal etmemiştir. Bu bir nevi aile terbiyesidir. Taam yemekte yirmi erkân vardır: dördü farzdır, dördü sünnettir. On ikisi de edeptir. Bazıları cümle on iki tutarlar, illa dürüst değildir. Nitekim beş vakit namazın farzı vitir ile yirmi rekâttır. Taamın dahi farzı yirmi erkândır.

Amma ol kim farzdır:

Önce helal yemektir. Hiç kimse vebal almaya.

İkinci pak ve temiz yiye.

Üçüncü kendi önünden yiye,

Dördüncü şükür kıla Allah’a.

Amma ol dört sünnettir;

Taamdan önce elin su ile yıka,

İkincisi taama suna, bismillah diye,

Üçüncüsü çanağın kenarından yiye,

Dördüncüsü taamdan sonra elhamdülillah diye.

Amma on iki edeptir.

Sofrada sümkürmeye,

Su içmemek

Yemek yerken gelene ikram etmemek devam etmek

Geçirmeme

Ahiliğin bünyadı taam yedirmektir.

Sipas ve minnet kılmaya

Allaha şükür etme

Aksırası sümküresi gelirse ağzını tutma

Yarıda bırakmama”(Gülvahapoğlu,1991:257).

3. AHİLİKTE BULUNAN DÖRT ANA PROGRAM

Ahilikte dört kapı vardır; bunlar Şeriat Kapısı, Tarikat Kapısı, Hakikat Kapısı, Marifet Kapısı olarak sıralanır. Ahilik düşüncesinin biraz daha rahat, çağdaş bir söyleyişle ahilik anayasasının dört ana bölümüdür bunlar. Toplum düzeni; bireyden topluma, toplumdan devlete dek, bu hukuki rasyonel yaptırımlarla biçimlenecektir. Bunların toplum düzeninde uygulaması o döneme göre bir bakıma hukuk devletine geçiştir. Çağımızda hukukun üstünlüğü tartışmasız kabul edilmiştir. Çünkü hukuk düzeni, toplumun bir ahenk, disiplin, düzen, intizam, sosyal adalet ve sosyal güvenlik içerisinde yaşamasının temelini oluşturur. Yaşamının, ilerlemenin, kişiliği geliştirmenin, temel hakları korumanın, üretim ve tüketime düzenleyicisi hukuk düzenidir. Bu nedenle ahilik düşüncesi 13. yy'dan başlamak üzere, çağımızın bu sosyal, toplumsal, siyasal ihtiyacına o zamandan yaklaşım sağlamıştır (Gülvahapoğlu, 1991).

3.1.Şeriat Kapısı:

Bilindiği gibi şeriat din kurallarının genel adıdır. Ahilik, hukuk düzenini din kurallarından yorumla çıkarmıştır. İslam dinine yapılan geniş, derin yorumlar ahilik düşüncesinin rasyonalize etmiştir. Böylece Lahbani'nin dediği gibi: Ahilikte “hür kurtlara karşı hür kuzular” prensibi yoktur. Ahi hukuku, güçlülere, güçsüzleri ezdirmez. Bunları boğuşturamaz. Arada bir sosyal güvenlik, sosyal adalet kurarak, bireylerin birbirlerine karşı düşmanca davranış içerisinde girmelerini önler. Toplumsal barışı kökenden biçimlendirilir. Toplumsal ahlak öğütleri değil yaşatılarak öğretilir (Gülvahapoğlu,1991:271).”

“Sanatınızı ilerletin, birbirinize kardeş sevgisi ve saygısıyla bağlanın, yolsuz işlere, haksız hırsılara kapılmayın, insanlığınızı, Müslümanlığınızı unutmayın! Gönül üzmetken, canlıya ceza vermektен, cemaati terk etmektен kaçının, seha ve kerem sahibi olun, muhtaçlara ayırt etmeksizin yardım ehli olun! (Soykut,1971:121).”

3.2.Tarikat Kapısı:

“Tarikat, yol, yöntem, iş ve düşüncede uyulacak kurallar demektir. Bir bakıma siyasal parti programı, tüzüğüdür. Tarikatlar, Bektaşilik, Mevlevilik, Ahilik, Bayramilik.... vb. olmak üzere Türk tarihindeki düşünce ve davranış kurallarıdır. Toplumsal, siyasal ahlak kurallarıdır. Bir bakıma o dönemlerin siyasal partileridir. Düşünce boyutlarının bir sistem içerisinde düzenlenmesidir. Tarikat ehli soydan gelmez, eğitimle yetişir. Padişahlık sülalesi gibi bir bele bağlı olmak yoktur. Önemli olan; hangi dinden, mezhepten, ırktan olursa olsun, yola girmek

ve yolda yetişmektir. Tarikat, erkân ve adabını, kurallarını, iş ve üretim ahlaki içerisinde benimsemek ve hayat biçimi haline getirmektir.

3.3.Hakikat Kapısı:

Hakikat kapısı Ahilik ocağına girenlerin uyacağı temel esaslardan biridir. Hakikat gerçek insanın toplum içerisinde kişilik ve değer bulmasının esasıdır. Yalanı kovan, buna kesinlikle itibar etmeyen Ahi ocakları, gerçeği, doğruyu, insanı ve toplumu doğrudan ilgilendiren olayları, durumları, oluşmaları hakikat ışığından geçirmeyi ilke edinmişlerdir. Ahilik kurumu yüzyıllar boyu yaşatan ve hatta devlet kurduran; bilim, ahlak, çalışma-iş, toplumsal disiplin ve özgürlük gibi, çağımızın peşinden koştuğu değerlere göre biçimlendirilen şuur, işte bu hakikat yoludur(Gülvahapoğlu,1991:275). “

“Hakikat için, hakikat uğruna nerede olursa olsun, tehlikelere atılmaktan çekinme! Seni hiçbir şey bu yolda yürümekten yıldırmasın! Çetin ve zor şartlarla karşılaştığın zaman, onlara karşı koymak için tahammül göster! Tahammül etmeyi öğren! Böyle bir huy edinmeyi öğrenmek ne güzel bir erdemdir! Bütün işlerinde Allah’a güven ve O’na dayan! Böylelikle koruyup gözetici, üstün bir dayanağa sahip olursun! Yapacağın işleri önceden iyi düşün ki, ancak iyi ve doğru olanını yapasın. Bu vasiyetim, sözün en hayırlısı ve faydalısıdır. Ve ben bilirim ki fayda vermeyen bilgide hayır yoktur. Gencin gönlü hiçbir şey ekilmemiş toprak gibidir. Oraya ne ekilirse o biter. Onun için tecrübe sahiplerinin arayıp, tarayıp buldukları, edindikleri tecrübelerle iyiliğine kani oldukları şeyleri arayıp tarama zahmetine katlanman için, başka işlerle değil, fakat sadece o işle meşgul ol” Hz. Ali’nin vasiyeti (Sertoğlu;1969:216).

3.4.Marifet Kapısı:

“Marifet sözcüğünün sözlük anlamı, herkesin yapamadığı ustalık, her yerde ve her şeyde görülmeyen hususiyet, ustalıkla yapılmış olan şey, hüner, sanat, bilme, biliş, hoş gitmeyen hareket, vasıta, araç ikinci el anlamlarına gelir. Yani iş, emek, yaratı, yetenek, yöntem geliştirme. İş, meslek, beceri sahibi olmak, varsa hünerin her yerde vardır, yerin. Atasözünü hayata geçirmektir. Çünkü hüner sahibini aziz eder, yüceltir. Marifet kapısı günümüzdeki iş dünyasıdır. Tarlada ekin, fabrikada baca, büroda hesap, bahçede meyve, terzide kumaş, iğnede iplik, hastada ilaç, yargıçta vicdan, avukatta hakseverlik, öğretmende öğrenci, bilgide buluş, işçide ter, patronda hakkı verme, ödeme, tüccarda doğruluk, yazarda dürüstlük, harmanda ekin, demektir. Marifeti olmayan kimseler, meyvesi olmayan ağaç gibidir. Kendilerine de topluma da yararları yoktur (Gülvahapoğlu,1991:282).”

4. AHİLİĞİN ÜSTLENDİĞİ FONKSİYONLAR

“Ahi Birlikleri'nin kuruluşunda rol oynayan sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik faktörler aynı zamanda Ahi Birliklerinin faaliyetlerini de yönlendirmiştir” (Hazar,1990:54).

4.1.Dini Fonksiyon:

“Ahilik ortaya çıktığı ve yayıldığı devir itibariyle tamamen bir tarikat görünümündedir. Bu devirde Anadolu'ya yerleşen bütün sosyal grupların vazifesi yerleştikleri bölgeleri İslamlaştırmaktı. Bu sebeple ahiliğin bünyesinde toplananların gayelerinden birisi ve hatta diyebiliriz ki en önemlisi bu idi. Ahilik müessesesinin bu fonksiyonu icra ettiğini, esnaf teşkilatına dönüştükten sonra da görmekteyiz. Ahilerin, Ahilik müessesesinde toplanmaları dini bir gayenin icabıydı. O devrin teşkilatlarında görülen ortak husus dini fonksiyonlu oluşlarıdır. Bu sebeple ahilik müessesesi de, devrin teşkilatlanış modeline uygun olarak geliştirilmiş olup, dini ayin ve erkân'a ehemmiyet veriyorlardı. Ahilik müessesesine girişte ve yükselmelerde fetalıktan ahiliğe, ahilikten şeyhliğe veya çıraklıktan kalfalığa, kalfalıktan ustalığa, bir takım dini semboller ve ifadeler yer alıyordu. Ahilik müessesesi dini fonksiyonu itibariyle bir ahlak mektebi görevi yürütmüştür. Ahilik müessesesi dini fonksiyonu gereğince Peygamberleri ve bazı evliyayı mensuplarına san' at piri olarak telkin etmiş ve bunların örnek şahsiyetler olduğu görüşünü benimsetmiştir (Erken,1986:48).”

4.2.Askeri ve Siyasi Fonksiyon:

“Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında çok önemli rol oynayan ahilik müessesesi, görevinin ancak askeri hususları da bünyesinde toplamakla yerine getirebilirdi. Ahiler cihat ülküsüne sahip oluşları yüzünden askeri özelliklere sahiptirler. Onlar, devlet fetihle meşgul olurken, içerde emniyet ve asayiş sağlıyorlardı. Ahilik müessesesinin askeri fonksiyonu, Osmanlı Beyliğinin devletleşmeden ve müesseseseleşmeden önceki devrine rastlar. Uzun çarşılı, ahilerin beylikler döneminde askeri fonksiyonu icra ettiğini söyler (Erken,1986:50).”

“Toplumsal bütünleşme için uzlaşmacı bir tutum içinde bulunmaları, sentezci bir yaklaşımı benimsemeleri Ahi Birliklerinin siyasi faaliyetlerine temel teşkil etmiştir. Savaşlarda görev aldıklarına dair hiçbir iz bulunmayan ahi birlikleri, iç karışıklıklarda ve sınır bölgelerindeki ayaklanmalarda devletin yanında olmuşlar, gerektiğinde askeri güç gibi asayiş sağlamışlardır. İktisadi ve siyasi açıdan özerk bir kuruluş olmalarına rağmen anarşi ile mücadele etmişlerdir (Cahen,1984:40).”

4.3.Ekonomik Fonksiyon:

“Anadolu’ya yerleşen Türkler’in kitle halinde yerleşik hayata geçmeleri ekonomik faaliyetlerinin temel karakteristiğini oluşturmaktadır. Anadolu’ya yerleşen Türkler’in varlıklarını devam ettirebilmeleri, yerleşik hayatın gereği olarak ekonomik sisteme sahip olmalarını gerektirmekteydi. Bu nedenle Ahi Birlikleri Türk halkının ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla; ekonominin üretim, tüketim, sermaye, yatırım, fiat vb. konularını ele almış, çağın gerekleri ölçüsünde en uygun yöntem ve uygulamalarla işletebilmiştir. Ülkede güçlü ve yaygın bir orta sınıf oluşturarak Türk toplumunu ekonomik yönden kalkındırmış, refah seviyesini yükseltmiştir (Hazar, 1990:56).”

4.4.Sosyal Fonksiyonu:

“İdeal bir insan tipi ortaya koyan ahilik felsefesinin kapsamında kişinin sosyal yaşantısı ve dolayısıyla toplumun sosyal ihtiyaçlarının karşılanması da yer almaktadır. Ahilikteki sosyal yardım ve dayanışma prensipleri Ahi Birlikleri’nin faaliyetlerini belirleyen unsurlardan biridir. Çalışanların iş ve sosyal hayatı birlikte değerlendirerek usta, kalfa, çırak statüsündekilerin candan ve manevi bağlarla birbirlerine bağlanmaları sağlanmıştır. Ahlaki ve meslek ilkelerine göre düzenlenen bu ilişkiler Ahi Birlikleri’nin denetimi altında devam ettirilmiştir. İnsanların zararlı akımlardan ve çıkar çatışmalarından uzaklaştırılması, sosyal dayanışmanın ve toplumsal bütünleşmenin sağlanması amacına yönelik olan sosyal faaliyetler; aşağıdaki gibi sıralanabilir (Hazar, 1990).

4.4.1. Toplantılar:

Ahi Birlikleri tarafından sosyal amaçlı olarak düzenlenen toplantılar, genelde esnaf ve sanatkârlar arasında güçlü ve yaygın bir dayanışmanın sağlanmasını amaçlamaktadır. Bunların başlıcaları, geleneksel ziyafet toplantısı, senede bir defa düzenlenen, üç gün üç gece süren ve yıllık genel toplantı niteliği taşıyan üçgünler toplantısıdır.

4.4.2. Konukseverlik ve Yaran Sohbetleri:

Ahilik felsefesi yalnızca şehir ve kasabalardaki esnaf ve sanatkârları eğitmekle kalmamış; daha geniş bir alana köylere kadar uzanmıştır. Köylerdeki konuk odalarında yerli ve yabancı misafirler ağırlanmış, böylece konuklarla yerli halk arasında iletişim sağlanması gerçekleştirilmiştir. Ahilik felsefesine uygun olarak, özellikle uzun kış gecelerinde düzenlenen ve köylere kadar yayılmış bulunan sohbet toplantıları düzenlenmiş; yaran

kuruluşlarınca düzenlenen bu sohbetlerle bireylerin karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı bir dayanışma içerisine girmeleri amaçlanmıştır.

4.4.3. Merasimler:

Usta, kalfa, çırak ilişkilerinin göze, kulağa ve kalbe hitap edecek şekilde algılanmasını amaçlayan gösterilerdir. Dinlendirici, hatırlatıcı ve eğitici özellikleri olan çıraklık, kalfalık ve ustalık merasimleri, ahiliğe giriş törenleri zaman içerisinde değişiklikler göstermiş olmakla beraber, özde önemli farklar meydana gelmemiştir (Hazar,1990:57).

4.4.4. Esnaf Sandıklarınca Yapılan Yardımlar:

“Esnaflarca düzenlenen eğlence, ziyafet, tören vb. giderler; ihtiyacı olanlara verilen krediler; yoksul esnaflara, bilginlere ve din adamlarına yapılan maddi yardımlar esnaf sandıklarında karşılanmıştır.

4.4.5. İmece Faaliyetleri:

Birlik ve beraberlik, karşılıklı yardımlaşma niteliği taşıyan imece geleneği Ahi Birlikleri tarafından oluşturulan yaran kuruluşlarınca tüm köylerde gerçekleştirilmiştir (Hazar,1990:57).”

SONUÇ

“Ahilik, orta çağlarda Anadolu'nun sosyal yaşantısının düzenlenmesinde büyük rol oynamıştır. XIII. Yüzyılın ortalarından başlayarak Türk gençlerini aylak kalmaktan ve türlü kötü akımların etkisinden kurtarmak, aynı zamanda o zamanlar devletin çok ihtiyacı bulunan askeri güce katkıda bulunmak için organize edilmiş olan ahi kuruluşu, çok yönlü sosyal yapıya sahiptir. Bir kere belli bir süre bir kademede kalarak pişirilen yamak-çırak-kalfa-usta hiyerarşisi kurmak ve bu kademelerdekilere baba evlat ilişkisi gibi candan bağlarla bağlamak suretiyle sanatı, sağlam ahlaki ve mesleki temellere oturtmuştur. Esnaf ve sanatkârlıkta önemli olan bir sorun olan üretici-tüketici çıkar ve ilişkilerini, birbirleriyle bir sürtüşmeye düşmeyecek biçimde ayarlamıştır. Şehirlerden köylere, ülkenin en ücra köşelerine, dağ başlarına kadar yayılan bir zaviye yani toplantı ve konuk evleri örgütü kurarak Orta Asya'dan Anadolu'nun en uzak köşelerine dek yüzyıllar boyu süren Türk göçü ile gelenlere ve İbn-i Batuta örneğinde gördüğümüz gibi her türlü konuğa sıkıntılı günlerinde kucak açan bu konuk evlerinin, yolların güvensiz, taşıma araçlarının ilkel, han ve başka konaklama yerlerinin nadir bulunduğu bir devirde ne büyük bir sosyal fonksiyon yerine getirmişlerdir. Ahilerin, Anadolu'nun bazı şehir ve kasabalarında yönetim işlerinde Selçuklulara yardımcı oldukları

görülmektedir. Ahilerde, zaviyeyi Başkan yaptırır, halılar, kilimler ve başka gerekli eşya ile döşer, kandiller asardı. Her zaviyeye bağlı sanatkârlar, akşamüzeri işlerini bitirdikten sonra kazançlarından bir bölümünü başkana getirir, bu para ile yemek, meyve ve zaviyelerde kullanılan başka gerekli şeyler satın alınırdı. Akşamları yemek yedikten sonra dini ve ahlaki, eğitimsel kitaplar okunur sonra sema ve raks edilirdi. Bu durum bize ahilerin ham sofı değil, din ile dünya işlerini bir arada yürüttüklerin gösterir. Akşama dek kafa ve kol gücü tüketen bir kişinin ertesi günü işini aynı istekle sürdürebilmesi için maddi ve manevi desteğe, neşelenip eğlenmeye ihtiyacı vardır. Zaviyeler bu boşluğu doldurmuşlardır (Çağatay, 1981:101).”

Ahilik; üretimden tüketime, mesleki eğitimden insan ilişkilerine kadar geniş bir alanda düzen oluşturma gayretini ifade eden ve içeren bir değerler ve kurallar sistemidir (Köksal 2006; Bayraktar 2006). Üründe ve hizmette kalitenin sağlanması ve devam ettirilmesi, sürekli gelişme, müşteri odaklı olma, etkili denetim, takım çalışması, sayısal hedefler ve değerlendirmeler yerine kaliteye önem ve öncelik verme, eğitim ve yetiştirme programlarını kurumsallaştırma, işte iç huzuru sağlama, sosyal ortamı dengeleme ve çalışanlar arasında iletişim ve işbirliğini teşvik etme, katılımı sağlama gibi örgütsel kültür norm ve değerleri, hem çağdaş dünyanın hem de Ahilik Sisteminin sağladığı değerlerden sayılabilir (Acar 2005).

Ahilik kurumu, birey ve toplumu bir bütün olarak düşünmüş ve huzur ve mutluluğun öncelikle bireyde başlaması gerektiğinden hareketle vefa, doğruluk, cömertlik, güvenilirlik, tevazu gibi değerleri bireyin uyması gereken temel kurallar haline getirmiştir. Yalan, kin, nefret, kıskançlık, cimrilik, hırsızlık, zina, iftira, dedikodu gibi kötü alışkanlıkların da birey ve toplumu olumsuz etkileyen ve uzak durulması gereken zararlı davranışlar olarak kabul etmiştir (Kızıler, 2015).

Ahilik modern yönetim fonksiyonlarını da yerine getirmiştir. Üretim, emek, ürün, işyeri sayısı gibi konularda Ahi teşkilatının planlama uygulamalarına rastlamaktayız. Teşkilatın ve teşkilata bağlı üye işletmelerin kapsamlı bir örgüt yapısının var olduğu görülmektedir. Yöneltilme açısından, ustanın çalışanlarını işbirlikçi bir yönetim anlayışına ve üretimin ve süreçlerin daha iyi olabilmesi için uğraşılmasına yönelttiği örneklerde görülmektedir. Ayrıca Ahi babanın 32 meslek dalının piri olarak organizasyonun tepesinden sağladığı koordinasyon fonksiyonu göze çarpmaktadır. Üretime ilişkin standardizasyon çalışmaları, rutin denetimler ve standartlara uymayanların çeşitli şekillerde cezalandırılması, etkili bir denetim fonksiyonunun varlığına işaret etmektedir. Yamak, çırak, kalfa ve usta

ilişkinin bir otokontrol mekanizmasıyla birbirlerine bağlandığı ve bu sayede iç denetim unsurlarının yerine getirildiği görülmektedir (Erbaşı, 2012).

KAYNAKLAR

Arıcı K. (1993). *Ahilik ve Çalışma Hayatımız; Ahilik Kültürünün Günümüze Uygulanabilirliği Meselesi*, TES-AR Araştırma Notları-4, Ankara,

Bayram M. (1982). *Ahi Evran'ın Öldürülmesi ve Ölüm Tarihinin Tesbiti*, İ.Ü.T.F. Tarih Enstitüsü Dergisi, Sayı:12, İstanbul,

Bozan, M. (2017). Yoksulluk Algısına Farklı Bir Bakış. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8 (15), 389-410.

Cahen C. (1984). *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler*, Çev. Yıldız Moran, İstanbul,

Çağatay N. (1981). *Bir Türk Kurumu Olarak Ahilik*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, 2.Baskı, Konya,

Durak, İ. (2016). Sosyal Girişimcilik ve Ahilik Teşkilatı: Teorik Çerçeve. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 47, 101-120.

Er C. (1985). Ahiliğe Nasıl Girilirdi?, *Karınca, TKK Yayını*, Sayı:587, Ankara, Kasım,

Erbaşı, A. (2012). Ahilik Teşkilatında Yönetim Fonksiyonlarıyla İlgili Uygulamalar. *Turkish Studies*. 7(2), 1321-1331.

Erken, V. (1986). Ahilik Müessesesinde Eğitim ve Yönetim, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara,

Erken,V. (1998). *Bir Sivil Örgütlenme Modeli Ahilik*,Se-ba Yay., Ankara

Eryiğit, S. (1989). *Ahi Birliklerinde Yönetim ve İşletme Fonksiyonlarının -Temel Yapısı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,

Gülvahaboğlu, A. (1991). *Sosyal Güvenlik Öncüsü Ahi Evran Veli ve Ahilik*, Memleket Yayınları, Ankara,

Gündüz İ. (1984). *Osmanlılarda Devlet Tekke Münasebetler*, İstanbul.

Hayrat Neşriyat İlim Araştırma Merkezi Meal Heyeti, (2004). Kur'an-ı Kerim ve Muhtasar Meali, Hayrat Neşriyat, İstanbul,

Hazar, A. (1990). Ahilik Sisteminde Temel İşletmecilik Kuralları ve Günümüz Türk İşletmeciliğine Kazandırılması İle İlgili Bir Model Yaklaşımı, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara,

Kadri H. K. (1927). Türk Lügatı, 1. Cilt, İstanbul,

Kaya, U. (2013). Değerler Eğitiminde Bir Meslek Teşkilatı: Ahilik. Değerler Eğitimi Dergisi. 11(26), 41-69.

Kızıler, H. (2015). Osmanlı Toplumunun Sosyal Dinamiklerinden Ahilik Kurumu. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi. 4(2), 408-423.

Köprülü M. F. (1976). “Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar”, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, Ankara,

Kuzgun Ş. (1998). Ahilik Kalite Kontrolü ve Tüketicinin Korunması, Standart Dergisi, Türk Standartları Enstitüsü Yayını, Sayı:321, Eylül,

Nişancı, Ş. ve Aydın, S. (2017). Ahilik Örneğinden Hareketle Siyaset Ahlak İlişisini Düşünmek. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 31(4), 843-855.

Sertoğlu M. (1969). Bektaşilik,

Soykurt R. (1971). Orta Yol Ahilik, Ankara,

Yazıcı M. (1987). “Ahiliğin Esnaf Teşkilatındaki Tarihi Gelişim Hareketleri”, TTK Yayını, Sayı:609,Ankara, Eylül.

Yazıcı M. (1998). Ahiliğin Esnaf Teşkilatındaki Tarihine Bakış, Ahilik Yolu, TESV Yayını, Sayı:32.